

Raport preliminar al misiunii de monitorizare a Alegerilor Parlamentare din 28 septembrie 2025 prin prisma dimensiunii de dizabilitate

Alegerile Parlamentare din Republica Moldova din 28 septembrie 2025 sunt extrem de importante - ele definesc viitorul Republicii Moldova. În funcție de modul în care se va configura Parlamentul, vor exista mari schimbări politice, economice și sociale. Aceste alegeri vor avea un impact profund asupra modului în care republica se va dezvolta în următoarele decenii, în raport cu valorile sale interne și relațiile externe.

Alegerile Parlamentare din Republica Moldova din 28 septembrie 2025 sunt importante și pentru comunitățile persoanelor cu dizabilități și pentru cei 150,5 mii alegători cu dizabilități. Atitudinea societății și gradul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități este un indicator - „o hârtie de turnesol” pentru evaluarea nivelului democrației într-o societate.

Alianța INFONET, membră a Coaliției pentru Alegeri Libere și Corecte, în cadrul campaniei „Acces la vot pentru toți”, în parteneriat cu circa 10 organizații neguvernamentale și grupuri de inițiativă, monitorizăm Alegerile Parlamentare din 28.09.2025 din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități. În săptămâna 22-26 septembrie zilnic este organizată câte o conferință de presă și este lansat câte un raport de evaluare pe dimensiunea de dizabilitate.

Astăzi vorbim despre rezultatele preliminare ale **misiunii de observare a alegerilor**.

În perioada 29 august 2025 – 21 septembrie 2025, zece observatori din zece raioane ale țării (Edineț, Glodeni, Fălești, mun. Bălți, Florești, Criuleni, mun. Chișinău, Căușeni, Cantemir, Cahul) au fost antrenați într-un exercițiu de monitorizare a procesului electoral. Ei au urmărit în teren modul în care partidele politice și candidații respectă principiile de accesibilitate și incluziune, cu accent pe persoanele cu dizabilități fizice, de vedere și intelectuale.

Pe parcursul celor trei săptămâni, observatorii au vizitat **55 de sedii ale partidelor politice**, au documentat peste **16 evenimente electorale** (dezbateri, lansări de campanie, întâlniri publice) și au analizat conținutul publicat de candidați pe **rețele de socializare**. Constatările din teren conturează o imagine de ansamblu asupra barierelor, dar și asupra unor pași mici în direcția incluziunii.

1. Accesibilitate infrastructurală:

Din cele **55 de sedii vizitate**, doar **2 au avut elemente de accesibilitate funcționale** (un sediu în Edineț cu intrare la nivelul solului și un sediu în Florești). Restul **53 de sedii au fost inaccesibile**.

Probleme frecvent constatate:

- a. scări abrupte și praguri înalte;
- b. rampe improvizate, abrupte sau fără balustrade;
- c. uși înguste, fără contrast vizual;
- d. sedii la etaje superioare, fără lift sau platforme de ridicare.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.

În acest sens putem constata că persoanele cu dizabilități fizice întâmpină **obstacole majore** în a accesa sediile partidelor politice, infrastructura electorală exclude în mare parte persoanele cu dizabilități fizice de la participarea directă în activitățile politice.

2. Accesibilitatea informației:

În perioada de monitorizare au fost evaluate materialele electorale. Analiza acestora a depistat numeroase limitări:

- **Ziarele** – texte lungi, caractere mici, greu accesibile pentru persoane cu dizabilități de vedere sau intelectuale.
- **Pliantele și afișele** – mai prietenoase vizual, cu mesaje scurte și culori contrastante, dar insuficiente pentru persoanele cu dificultăți de înțelegere.
- **Formate alternative** – lipsă totală de materiale în Braille, lipsă de materiale audio, subtitrări doar parțiale și fără traducere în limbaj mimico-gestual.

Astfel, persoanele cu **dizabilități de vedere, de auz și intelectuale** sunt lăsate în afara accesului egal la informație.

3. Evenimente și campanie electorală

Au fost documentate peste **15 evenimente electorale** (dezbateri, lansări de campanie, întâlniri în corturi electorale sau adunări publice).

Observațiile principale:

- Majoritatea locațiilor nu au fost adaptate. Persoanele cu mobilitate redusă au avut dificultăți sau nu au putut participa.
- Evenimentele desfășurate în aer liber au oferit acces fizic mai larg, dar au lipsit măsuri de confort (ex. temperaturi ridicate, lipsa spațiilor adaptate).
- Unele dezbateri au fost transmise live pe rețele sociale – un pas pozitiv, dar fără subtitrări sau interpretare în limbaj mimico-gestual.
- Doar în Cantemir, Casa de cultură a oferit acces parțial, cu rampă și spații rezervate, dar fără materiale adaptate.

În general, campania electorală s-a desfășurat fără a lua în calcul nevoile persoanelor cu dizabilități.

4. Prezența și reprezentarea persoanelor cu dizabilități

Implicarea și prezența persoanelor cu dizabilități a fost minimă. În doar câteva cazuri s-au remarcat candidați cu dizabilități fizice, care au participat activ în dezbateri, ridicând tema accesibilității. În rest, **nu au fost identificate persoane cu dizabilități** ca voluntari, vorbitori sau candidați în campaniile monitorizate. Persoanele cu dizabilități au fost prezente sporadic ca **spectatori**, fără roluri active și fără susținere din partea partidelor pentru a fi implicate.

Această absență confirmă faptul că **participarea politică a persoanelor cu dizabilități este neglijată**.

5. Accesibilitatea pe rețele sociale

Monitorizarea a scos în evidență următoarele aspecte:

- Paginile unor partide au publicat materiale video cu subtitrări, însă acest lucru nu este o practică constantă.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeană din resursele oferite de Suedia.

- Textele sunt de multe ori tehnice, cu formulări complexe, greu accesibile persoanelor cu dizabilități intelectuale.
- Nu există descrieri alternative (alt-text) pentru imagini.
- Culorile și structura postărilor sunt, uneori, contrastante și clare, dar nu suficient pentru acces universal.

Putem concluziona că **accesibilitatea digitală este parțială și fragmentară**, ceea ce reduce șansele de informare egală a alegătorilor cu dizabilități.

6. Alte aspecte relevante

- Membrii unor birouri electorale au menționat că au beneficiat de instruiți pentru lucrul cu persoane cu dizabilități, ceea ce reprezintă un pas pozitiv.
- În ansamblu, însă, nu au fost observate măsuri proactive consistente de incluziune electorală.
- Într-un caz, un reprezentant de partid a utilizat **limbaj ofensator** precum „invalidi”, ceea ce arată persistența stigmei și a prejudecăților în spațiul politic.

Concluzii generale:

Exercițiul de monitorizare desfășurat de cei zece observatori în zece raioane ale republicii arată o realitate clară: **procesele electorale rămân în mare parte inaccesibile și puțin incluzive pentru persoanele cu dizabilități**. Din cele 55 de sedii vizitate, doar 2 au fost accesibile. Niciunul dintre cele peste 15 evenimente monitorizate nu a fost complet adaptat. Materialele electorale și cele digitale au lipsuri majore de accesibilizare, iar participarea persoanelor cu dizabilități în campanii a fost aproape inexistentă.

Deși s-au înregistrat câteva inițiative pozitive, acestea au fost excepții izolate. În campaniile analizate, **temele legate de dizabilitate și incluziune au fost tratate ca subiecte secundare, fără importanță reală pentru candidați**. Deși unii concurenți au menționat dizabilitatea în programele lor, aceasta apare aproape exclusiv sub forma promisiunii de a majora alocațiile și pensiile de dizabilitate. Astfel, persoanele cu dizabilități sunt prezentate mai degrabă ca **beneficiari pasivi**, și nu ca cetățeni activi care trebuie să aibă acces la piața muncii, la educație sau la servicii publice accesibile. Accesibilitatea nu este încă o prioritate, iar persoanele cu dizabilități continuă să fie percepute ca o categorie invizibilă în competiția electorală.

Recomandări:

Pentru autoritățile publice și instituțiile statului

- Asigurarea accesibilității secțiilor de votare și a infrastructurii electorale conform standardelor internaționale.
- Adoptarea și implementarea unor **standarde minime obligatorii de accesibilitate**, monitorizate periodic și sancționate în caz de nerespectare.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.

Partide politice

- Integrarea în programele electorale a unor **măsuri clare și cuantificabile** privind participarea activă a persoanelor cu dizabilități.
- Promovarea unei abordări bazate pe **drepturile omului**, nu pe viziunea caritabilă, ci prin politici axate pe accesul la muncă, educație și servicii publice accesibile.
- Utilizarea unui **limbaj respectuos și incluziv**, conform standardelor internaționale, pentru a evita perpetuarea stigmei și a prejudecăților.

Mass media

- Asigurarea **accesibilității universale** a programelor electorale prin subtitrări și interpretare în limbaj mimico-gestual.
- Producerea și difuzarea de materiale în format „**ușor de citit și de înțeles**”, pentru a garanta accesul la informație pentru toate persoanele.
- Consultarea constantă a organizațiilor de persoane cu dizabilități în pregătirea și difuzarea materialelor electorale.

Comisia Electoral Centrală

- Monitorizarea și garantarea accesibilității secțiilor de votare și a procesului electoral.
- Publicarea materialelor oficiale în **formate alternative** (Braille, audio, limbaj mimico-gestual, „ușor de citit – ușor de înțeles”).
- Colectarea și publicarea de **date statistice privind participarea alegătorilor cu dizabilități**, pentru fundamentarea politicilor publice.

Organizațiile societății civile

- Continuarea **monitorizării independente** a proceselor electorale și documentarea barierelor de acces.
- Organizarea **campaniilor de informare și educare civică** adaptate pentru persoanele cu dizabilități.
- Dezvoltarea de **ghiduri de bune practici** pentru campanii și procese electorale incluzive, în parteneriat cu autoritățile și partidele politice.

Dreptul la vot este un drept fundamental și un pilon al democrației. Pentru ca acesta să fie real și nu doar teoretic, este nevoie de eforturi comune – din partea autorităților, partidelor politice, mass-mediei, dar și a societății civile.

În același timp, persoanele cu dizabilități au un rol decisiv: doar prin participarea lor activă în secțiile de votare și în procesele electorale pot fi depășite stereotipurile și prejudecățile care încă persistă.

Prezența lor la urne transmite un mesaj clar – că sunt cetățeni egali, cu drepturi depline, care trebuie respectați și incluși în toate deciziile ce privesc viitorul Republicii Moldova.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.